

Küresel ortamda başarının yolu genç nüfusun iyi eğitilmesinden geçiyor.

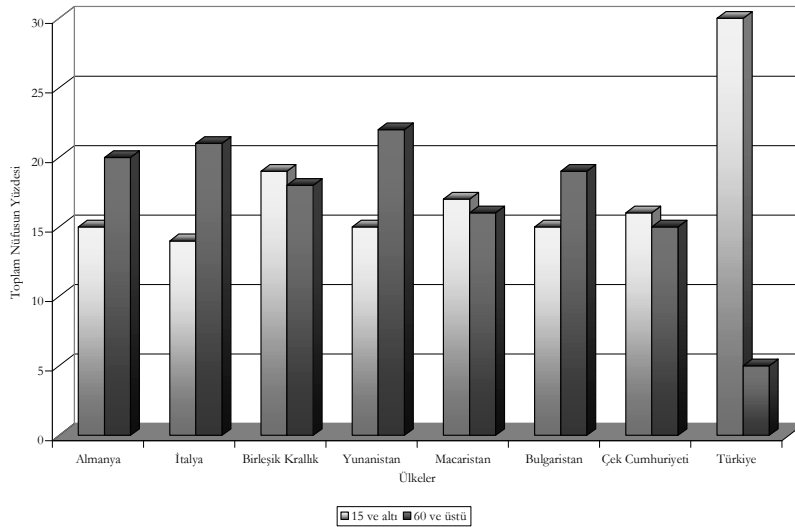
Avrupa Birliği'ne giden yolda hızla yaşanan Avrupa karşısında Türkiye'nin en önemli avantajının genç nüfusu olduğu sıkça vurgulanıyor. İngiltere Başbakanı Tony Blair'in 18 Temmuz 2003'de Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ne yaptığı ve Avrupa Birliği'nin (AB) Türkiye'ye uzanmaya hazırlandığını söylediği konuşma uzun süredir devam eden Avrupa Birliği üyeliği yolculuğunda ülkemizin ne kadar önemli bir eşiğe geldiğini bir kez daha gösterdi.

Türkiye'de genç nüfusun Avrupa için taşıdığı önemi Ağustos 2002'de yayınlanan The Economist dergisi de ayrıntılarıyla ele aldı. The Economist, Avrupa'nın giderek yaşanan nüfusuna bakabilmesi için özellikle Türkiye'nin üyelik başvurusunu ciddi şekilde değerlendirmesi ve diğer ülkelerden göçün teşvik edilmesi gerektiğini yazmıştı. Öte yandan; Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından 1999'da yayınlanan *Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demografik Dönüşüm ve İzduşümleri* raporu, Türkiye'deki demografik yapıyı ve izlemesi beklenen dönüşümü bir 'fırsat penceresi' olarak nitelemektedir.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki üyeliğe hazırlanan Türkiye'nin sahip olduğu en önemli kaynak genç nüfustur. Ancak bu kaynak iyi bir eğitim ile beslendiği takdirde avantaj sağlayabilir.

Türkiye'de 15 yaş altındaki nüfusu toplam nüfusun yüzde 30'u, 60 yaş üstündeki nüfusu toplam nüfusun yüzde 5'idir. Her iki oran da eski ve yeni AB üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin potansiyeli açıkça ortaya çıkmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'nin Nüfus Karşılaştırması

Eğer demografik yapı bir fırsat yaratacak ise, bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek için, o yapının üzerine oturtulacak sağlıklı bir eğitim programı hazırlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, Türkiye genç nüfusundan yalnız Avrupa'da değil ama tüm dünya piyasalarında rekabet edebilecek kadar nitelikli ve aynı zamanda çoğulculuk, özgür düşünce, örgütlenme ve siyasi katılım özgürlüğü ve insan haklarına saygının yer aldığı demokratik bir çerçevede yaşayabilecek ve katkıda bulunabilecek yeni vatandaşlar yetiştirmelidir.

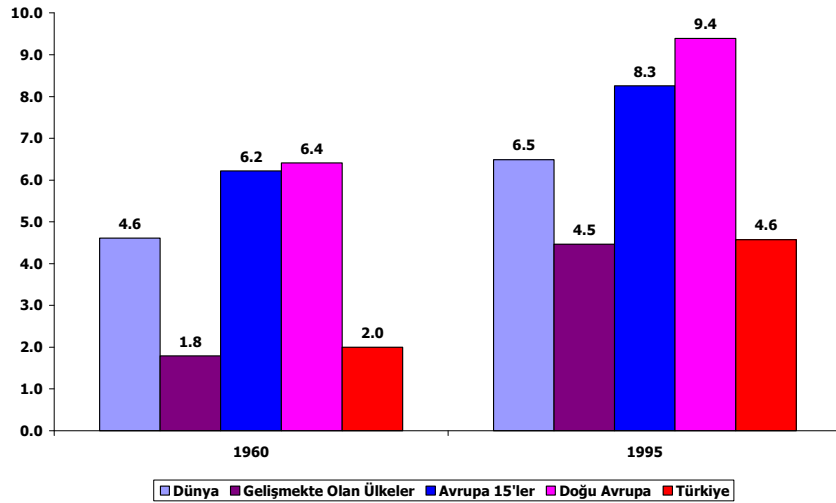
Cumhuriyet'in kurulmasından bu yana eğitimde alınan yol çok önemli ama yeterli değildir

20. yüzyıl boyunca dünyadaki okullaşma oranları bağlamında eğitimsizlik incelendiğinde, genel olarak eğitim düzeyinin yükseldiği ve bunun özellikle ilköğretim düzeyine yönelik çabaların sonucu olduğu görülüyor. İlköğretim düzeyinde ülkeler arasındaki fark kapanırken, orta ve yüksek öğretim düzeyinde fark açılıyor.

Türkiye'de, Cumhuriyet'ten sonra ve özellikle 1960 yılından bu yana eğitimde öncelik, eğitim alt yapısının genişletilmesine ve hızla büyüyen nüfusun eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya verilmiş, bunun sonucunda okullaşma oranlarında ve ortalama eğitim görülen yıl sayılarında ilerlemeler kaydedilmiştir.

Ancak bu ilerlemenin yeterli olmadığı görülüyor. Özellikle de, Avrupa ve Doğu Avrupa ile karşılaştırıldığında okula gitmeyen nüfusun Türkiye'de çok yüksek olduğu görülüyor. Ortalama Doğu Avrupalının okulda geçirdiği yıl sayısı, ortalama Türkiye yurttaşının iki katından fazladır (Şekil 2).

Şekil 2: Dünya İçerisinde Türkiye'nin Yeri, 1960-1995: Okullulaşma Oranları, (Yıl)

Avrupa ile Türkiye arasında eğitime erişimde olduğu kadar eğitim kalitesinde de fark vardır ve bu fark uluslararası çalışmalarda açıkça görülmektedir. Erişim ve kalite farklılıkları Avrupa Birliği üyeliğine hazırlanan Türkiye'nin eğitim alanında yapması gereken işlerin ve kat etmesi gereken mesafenin büyüklüğünü göstermektedir (Tablo 1).

Eğitim eşitsizliği Türkiye'nin büyüme potansiyelini ters etkileyebilir

Okullaşma oranı ve ortalama eğitim görülen yıl artış hızlarında 1985'ten bu yana ortaya çıkan azalma, eğitim göstergelerinde Avrupa ya da OECD ülkeleri standardını yakalamamızın zor olacağına işaret etmektedir.

Özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar eğitim açısından en olumsuz koşullara sahip ve gelişimin en zor sağlanacağı grubu oluşturmaktadır. Kadınların eğitimsizliğini arttırmak üzere son yıllarda gösterilen gayretler sonuç vermeye başlamıştır. Ancak bu sefer de şehir ve kırsalda yaşayan kadınlar arasındaki fark artmaya başlamıştır. Örneğin, köyde yaşayan bir erkek, ortalama olarak, şehirde yaşayan hemcinsinin yüzde 70'i kadar eğitim alırken, bu rakam kadınlarda yüzde 55'e düşüyor.

Türkiye’de cinsiyetler ve bölgeler arasında gözlemlenen farklılıklar konusunda gerekli eğitim politikaları uygulanmadığı takdirde Türkiye ile dünya arasında görülen farkların zaman içinde ülkemiz içinde de oluşması kaçınılmazdır. Erişimin yanı sıra eğitim kalitesine yönelik diğer göstergelerde de, örneğin öğrenci/öğretmen oranlarında, bölgeler arasında eşitsizlik vardır.

Tablo 1: Uluslararası Matematik, Fen Bilgisi ve Okuma Değerlendirmelerine Katılan Avrupa Ülkelerinin Başarı Puanları

TIMSS 1999 - Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Ortalama Matematik ve Fen Başarısı: 1999 (38 Ülke Arasından Sadece Avrupa Ülkelerinin Sonuçları Dahil Edilmiştir)			PIRLS 2001 - Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Ortalama Okuma Becerileri Başarısı (35 Ülke Arasından Sadece Avrupa Ülkelerinin Sonuçları Dahil Edilmiştir)		
MATEMATİK		FEN BİLGİSİ		OKUMA BECERİLERİ	
Ülke	Ortalama	Ülke	Ortalama	Ülkeler	Ortalama
Belçika	558	Macaristan	552	İsveç	561
Hollanda	540	Hollanda	545	Hollanda	554
Slovak Cumhuriyeti	534	Çek Cumhuriyeti	539	İngiltere	553
Macaristan	532	İngiltere	538	Bulgaristan	550
Slovenya	530	Finlandiya	535	Letonya	545
Rusya Federasyonu	526	Slovak Cumhuriyeti	535	Litvanya	543
Finlandiya	520	Belçika	535	Macaristan	543
Çek Cumhuriyeti	520	Slovenya	533	İtalya	541
Bulgaristan	511	Rusya Federasyonu	529	Almanya	539
Letonya (ISS) ¹	505	Bulgaristan	518	Çek Cumhuriyeti	537
İngiltere	496	Letonya (ISS) ¹	503	İskoçya	528
Litvanya ²	482	İtalya	493	Rusya	528
İtalya	479	Litvanya ²	488	Fransa	525
Güney Kıbrıs	476	Romanya	472	Yunanistan	524
Romanya	472	Güney Kıbrıs	460	Slovakya	518
Moldavya	469	Moldavya	459	İzlanda	512
Makedonya Cumhuriyeti	447	Makedonya Cumhuriyeti	458	Romanya	512
TÜRKİYE	429	TÜRKİYE	433	Slovenya	502
				Norveç	499
				Güney Kıbrıs	494
				Moldavya	492
				TÜRKİYE	449
				Makedonya	442
18 Avrupa Ülkesinin Ortalaması	501	18 Avrupa Ülkesinin Ortalaması	507	23 Avrupa Ülkesinin Ortalaması	521
38 Ülkenin Ortalaması	487	38 Ülkenin Ortalaması	488	35 Ülkenin Ortalaması	500

¹ Nüfusun yüzde 61 ni temsil eden Letonya dilini konuşan okullarda uygulanmıştır. Litvanya, diğer ülkelerle aynı grup öğrencileri test etti, fakat uygulamayı 1999 yılının sonlarında bir sonraki öğretim yılının başında yaptı.

²

Nüfus projeksiyonları ve eğitim talebi

Gelecek tahminleri Türkiye’nin yetişmiş insan gücü ihtiyacı hakkında bilgi vermekte ve eğitim politikalarını yönlendirmektedir. Nüfus projeksiyonları ve istihdam tahminleri Türkiye’nin eğitim talebini alt yapı ihtiyaçları ve kalitesi açısından belirlememize yardımcı olmaktadır.

Burada önemli olan iki yaş grubundan ilki 5-14 yaş grubudur. İlköğretim çağındaki bu nüfusun bugünkü düzeyde kalacağı, ama buna karşın halen okul dışında kalan çocukların da okula gideceği ve tüm çocukların 30’ar kişilik sınıflarda tam gün öğrenim yapması gerektiği göz önüne alındığında Türkiye’nin yaklaşık 96.000 dersliğe ihtiyacı vardır. Daha önce sözü edilen coğrafi eşitsizlik göz önüne alındığında, Türkiye’nin görece geri kalmış bölgelerinde, ama özellikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da ciddi bir eğitim talebi doğacağı ve bu talebin karşılanması gerekeceği öngörülebilir. Bu bölgelere kaydırlacak yatırımların, göçü de azaltacağı düşünülürse, başta İstanbul olmak üzere bir çok büyük kentteki eğitim talebinin daha hızlı azalacağını söylemek çok yanlış olmayabilir.

İkinci önemli yaş grubu ise, yüksek öğrenim çağına karşılık gelen, 20-24 yaş kuşağıdır. 1990-2000 yılları arasında bu kuşağın nüfus artışı yıllık %3,1 oranında gerçekleşmiştir. Ancak bu hızın önümüzdeki yıllarda azalacağı, hatta tersine döneceği öngörülmektedir. Buradan da, bundan sonra yüksek öğrenim önünde, nüfus artışından kaynaklanan bir baskının oluşmayacağı sonucu çıkarılabilir. Ancak, hem yeni kuşağın daha yüksek oranının ortaöğrenim seviyesinde eğitim alacağı, hem de yüksek öğrenime sahip nüfusun, gelişmiş ülkeler ve özellikle de Avrupa'ya göre düşük olduğu düşünülürse, Türkiye'nin yüksek öğrenim veren daha çok kuruluşa ihtiyacı olacağı söylenebilir.

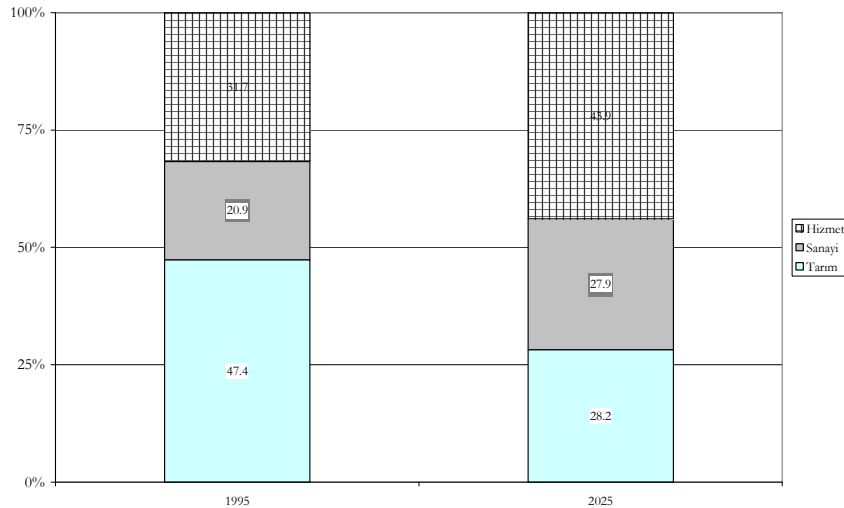
İstihdam tahmini ve eğitim talebi

Önümüzdeki 25 yılın istihdamı söz konusu olduğunda, bu sürecin iktisaden aktif nüfusunu 2000 yılı ve öncesi doğanlar teşkil edeceğinden, halihazırdaki nüfusun eğitimi önem kazanmaktadır (Şekil 3). İlk ve ortaöğretimde okullaşma oranları yüzde 100'e yaklaştıkça ve sınıflarda verilen eğitimin kalitesi arttıkça gelecek 25 yılın aktif nüfusunun geçmişteki tüm kuşaklardan daha eğitilmiş (en azından süre olarak) olacağı iddia edilebilir.

Şekil 3: Çalışan Nüfus Artacak

Şekil 4: Hizmet ve sanayi sektörlerinde istihdam artarken tarımda azalacak.

Ancak emeğe duyulacak talebi anlayabilmek için işgücü piyasaları ve aile demografileri hakkında ulaşılan bazı sonuçları değerlendirmek gerekir:

- 1) Demografik tahminler Türkiye'nin Avrupa için bir insan gücü rezervi olacağını önermektedir. Bu insan gücü nerede istihdam edilirse edilsin bilgi ve teknolojiye dayalı bir ekonominin isteklerine yönelik eğitim ihtiyacı daha fazla olacaktır.
- 2) Giderek artan ilköğretim görmüş gençlerin daha ileri düzeyde eğitim alabilmesi için yeni yatırımlara ihtiyaç vardır. Genç nüfusumuzun büyüklüğü doğal olarak ülkenin kaynakları üzerinde baskı yaratmaktadır. Örneğin, Türkiye'de okullaşma oranları OECD ülkelerinin ortalaması kadar olduğu takdirde eğitim harcamalarının Gayri Safi Milli Hasıla'nın % 3,1'i kadar artması gerekir.
- 3) Ekonomi içerisinde hizmet ve sanayi sektörlerinin payının artması daha iyi eğitilmiş ve teknolojik değişikliklere açık bir nüfus talebi getirecektir (Şekil 4). Dolayısıyla, eğitimin teknolojiyle tanışık, bilgi çağını kavrayabilecek ve hızla değişen koşullara kolayca uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirmeye yönelik olması gerekmektedir.
- 4) En yüksek ücret hizmet sektöründe oluşmaktadır. Ancak bilimsel ve teknik personel ücretlerine bakıldığında imalat sanayiinde de yüksek ücret oranlarına ulaşılmaktadır
- 5) Kadınların hem teknik bilgi gerektiren hem de daha çok ücret ödeyen hizmet sektöründe daha fazla istihdam edildikleri görülmektedir. Çalışan kadınların yarısının hizmet sektöründe yer aldığı (erkeklerde bu oran %25 civarındadır), bilimsel ve teknik hizmetlerde çalışan kadınların ise hemen hemen %90'ının yine bu sektörde bulunduğu anlaşılıyor. Önümüzdeki yıllarda kadınların daha aktif olarak iş yaşamına katılmalarının ve iş gücündeki kadın/erkek oranının artmasını beklendiği kabul edilirse, kadınların, özellikle de eğitilmiş kadınların istihdamının hizmet sektöründe oluşacağını öngörebiliriz.
- 6) Türkiye'de aile sayısının artması ve aile üyesi sayısının azalması Türk toplumunda ekonomik ve siyasi istikrarın temeli olan geleneksel aile düzenini zorlayacaktır. Bunun eğitim politikalarına doğrudan üç etkisi olacaktır:
 - a) Ailelerin küçülmesi her ailedeki yetişkinlerin iş gücüne katılımını getirecek, bu da her yetişkinin daha iyi eğitim alması gerektiği anlamına gelecektir.
 - b) Özellikle yaşlananların değişime ayak uydurması için hayat boyu öğrenme ve yetişkin eğitiminin önemi artacaktır.
 - c) Türkiye kurumsallaşmış ve resmi bir sosyal güvenlik sistemine ihtiyaç duyacaktır

Kaynaklar

1. Economist (2002). *A Tale of Two Bellies*. The Economist, 24 – 30 Ağustos 2002, sf.11.
2. Ergüder, Ü. (2002). *Eğitim Reformu Girişimi Proje Önerisi*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
3. Filiztekin, A. (2003). *Eğitim ve Demografi*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
4. IEA (2000). *TIMSS 1999 International Mathematics Report: Findings from IEA's Repeat of the Third International Mathematics and Science Study at the Eighth Grade*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Boston: International Study Center Lynch School of Education Boston College.
5. IEA (2000). *TIMSS 1999 International Science Report: Findings from IEA's Repeat of the Third International Mathematics and Science Study at the Eighth Grade*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Boston: International Study Center Lynch School of Education Boston College.
6. IEA (2003). *PIRLS 2001 International Report: IEA's Study of Reading Literacy Achievement in Primary School in 35 Countries*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Boston: International Study Center Lynch School of Education Boston College.
7. OECD (2002). *Education at a Glance: OECD Indicators 2002*. Organization for Economic Co-Operation and Development. Paris: OECD
8. TÜSİAD (1999). *Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demografik Dönüşüm ve İzdeğişimleri*. Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği. Yayın No-T/99-3-254. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.